

Рецензію оформлюю
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.04
Людмила Хоружій (Л.Л. Хоружій)
22.07.2024р.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.074
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
завідувачу кафедри освітології та
психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти,
доктору педагогічних наук, професору
Людмилі ХОРУЖІЙ

Рецензія

Бондаренко Лариси Анатоліївни, завідувача науково-методичного центру досліджень, наукових проєктів та програм, доцента кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидата педагогічних наук, доцента, на дисертаційну роботу Зайвої Марії Сергіївни «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

1. Актуальність теми дослідження

Сучасні соціокультурні реалії домінування гуманістичної парадигми в педагогічній науці і практиці визначають потребу розроблення нових підходів до організації освітнього процесу у вищій школі на засадах суб'єктності студента, актуалізації його творчих потенцій, забезпечення умов для професійного розвитку й самовдосконалення. В умовах упровадження багаторівневої освіти у закладах вищої мистецької освіти особливої гостроти набуває проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фахової, зокрема методичної підготовки, оскільки зазначена підготовка є важливою умовою ефективності його професійної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці. Необхідність розв'язання проблеми поглиблюється, як справедливо стверджує дисертантка, низкою суперечностей, пов'язаних з: потребою суспільства у творчих педагогах, здатних до впровадження інновацій та недостатньою увагою педагогічної теорії й практики до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; вимогами до формування фахових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва та традиційними методами їх формування; необхідністю розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та розробкою ефективних організаційно-

педагогічних умов реалізації цього процесу в закладах вищої освіти. Це й визначає актуальність теми дисертаційного дослідження Зайвої М.С.

2. Наукова новизна результатів дисертації

М.С. Зайва виявила достатні знання вже виконаних досліджень і творчо використала результати попередників. У цьому плані її дисертаційна робота є істотним доповненням пошуків, які велися й ведуться в обраному напрямі. Водночас – і в цьому полягає **наукова новизна** дослідження – дисертанткою *вперше* в системі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний); визначено авторське поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможливають становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва; розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії (спонукально-аксіологічний, знаннево-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний) та показники; визначено відповідні етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення); виокремлено та схарактеризовано рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (креативний, адаптивний, репродуктивний); обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки (створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів та засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці) та експериментально перевірено їх ефективність; *уточнено* сутність понять «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва», «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва»; окрім того, дисертанткою використано методичні практики, інноваційні форми й методи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. Ці здобутки, безперечно, сприятимуть удосконаленню фахової, зокрема методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Аналіз дисертації дає всі підстави підтвердити вагомість теоретичних і практичних результатів дослідження.

У роботі дисертанткою висвітлено та обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено авторське поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» уточнено сутність понять «творчий потенціал вчителя музичного мистецтва» та «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва». З'ясовано, що ефективність розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва зумовлюється комплексним підходом, який акумулює філософські, психологічні, педагогічні та загальнонаукові аспекти. Систематизовано й узагальнено тлумачення основних дефініцій дослідження українськими та зарубіжними вченими.

Позитивно оцінюємо і практичні результати дослідження, які, зокрема полягають у можливості використання в освітньому процесі закладів вищої освіти організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки та розроблених відповідно до них змісту (змістовий модуль навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» освітньої програми 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» з прикладами методичних розробок), форм (ділові ігри, коучинги, музично-творчі проєкти, конкурси, тренінги, воркшопи), засобів (цифрові технології та цифрові інструменти, у тому числі з використанням штучного інтелекту), традиційних та інноваційних методів та прийомів.

4. Наукова обґрунтованість результатів досліджень

Високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження М.С. Зайвої підтверджується: методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом теоретичного матеріалу; виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваного феномену; широтою й різноманітністю теоретичної бази.

Науковий апарат дисертаційного дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна тощо) сформульовано кваліфіковано. Структура дисертації чітка, логіка розгортання дослідницького пошуку переконлива: від розгляду теоретичних засад дослідження і визначення сутності ключових понять до апробації організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

Проведена пошукова робота дала змогу обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, які уможливають ефективний розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки. До

таких умов Зайвою М.С. віднесено: створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці.

Виявлені М.С. Зайвою організаційно-педагогічні умови ґрунтуються на достатній теоретичній базі й забезпечують проведення різнобічного формувального експерименту. Позитивно оцінюємо його продуману організацію, зокрема охоплення емпіричним дослідженням достатньої кількості студентів закладів вищої освіти з різних регіонів України (Київ, Рівне, Мукачеве).

Дисертація базується на багатій джерельній базі. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз 365 наукових джерел (з них 106 – іноземними мовами), в яких досліджувана проблема характеризується з точки зору різних галузей науки, що створює передумови саме для системного висвітлення теми. Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло використання у процесі дослідження робіт як вітчизняних авторів (дисертаційних досліджень, монографій, публікацій у періодичних виданнях, матеріалів наукових конференцій), так і великої кількості праць зарубіжних дослідників. Цитування та посилання виконано коректно відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015.

Здійснений дисертанткою аналіз розкриття проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва виявив її недостатню розробленість і відсутність цілісного уявлення про способи розвитку досліджуваного феномену у процесі методичної підготовки студентів. Враховуючи різноманітність наукових підходів до визначення поняття «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки» та щодо організації методичної підготовки майбутнього вчителя музики дисертанткою встановлено, що зазначену підготовку студента треба вибудовувати на основі системного, аксіологічного, особистісно-зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та емерджентного підходів з використанням традиційних педагогічних (адаптивності, розвитку, суб'єктності, науковості, психологічної комфортності, креативний принцип) та інноваційних принципів (холістичності, імерсивності, нелінійності, кордомедійності). Це дало змогу по-новому розглянути цей процес.

Відтак дисертаційне дослідження М.С.Зайвої стало спробою на основі поглибленого аналізу накопичених наукових знань і фактів щодо творчого потенціалу студентів, узагальнення розрізнених досліджень окремих аспектів методичної підготовки, проведення експериментальної роботи представити цілісно наукову картину досліджуваного феномену.

Таким чином, дисертація є самостійною науковою працею, яка містить авторські ідеї, теоретичні положення та практичні розробки, сформульовані дисертанткою особисто. Усі положення наукової новизни, що виносяться на захист, та висновки зроблено самостійно, апробовано та оприлюднено в наукових публікаціях.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження обумовлено застосуванням відповідного наукового інструментарію, який складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання, зокрема методами науково-педагогічних досліджень, а саме теоретичних, емпіричних, статистичних: системно-аналітичний, контрольно-порівняльний аналіз, синтез, систематизація та узагальнення, узагальнення та систематизація, структурно-функціональний метод, класифікація, конкретизація, порівняння, узагальнення, педагогічне спостереження, опитування, тестування, бесіда, анкетування, інтерв'ювання, самоспостереження, самооцінювання, педагогічний експеримент, критерій Фішера. Як бачимо, вибір методів дослідження обумовлений поставленою метою й відповідає завданням, які вирішуються дисертанткою, що дозволило здійснити комплексний аналіз предмету дослідження.

У ході дослідження обґрунтовано теоретико-методологічні та методичні засади розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки, визначено етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, розроблено та апробовано у ході педагогічного експерименту організаційно-педагогічні умови розвитку досліджуваного феномену.

Вище зазначене свідчить про те, що достовірність і обґрунтованість отриманих результатів визначається правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням теоретичного та емпіричного матеріалу, а ґрунтовність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності дисертаційної роботи М.С. Зайвої.

6. Апробація результатів дисертації

Основні положення, висновки, практичні результати дисертації М.С. Зайвої було представлено в доповідях і виступах на науково-практичних конференціях різного рівня.

Зміст і результати дисертаційної роботи висвітлено у 15 одноосібних наукових працях, серед яких 1 розділ монографії; 4 статті опубліковано у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових

фахових видань України; 10 публікацій, у яких додатково відображено результати дисертації.

Усі положення наукової новизни, що виносяться на захист, та висновки зроблено самостійно, апробовано та оприлюднено в наукових публікаціях.

7. Структура та зміст дисертації

У результаті дослідження М.С. Зайвою сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Відповідно до логіки наукового пошуку дисертанткою чітко й коректно визначено мету та завдання дослідження, сформульовано висновки згідно з визначеними завданнями. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (365 найменувань, з них 106 – іноземними мовами), додатків. Робота містить 14 таблиць, 13 рисунків. Основний текст дисертації викладено на 202 сторінках, загальний обсяг роботи – 291 сторінку.

У дисертації, зміст якої складається з трьох розділів, збалансовано теоретичні та прикладні складові, які підпорядковані реалізації основних завдань дослідження.

У першому розділі дисертації здійснено системний огляд наукової літератури за темою дослідження, уточнено зміст дефініції «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва»; узагальнено методологічні підходи до вирішення проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки; визначено сутність та структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музики (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний компоненти) дослідження.

У другому розділі висвітлено специфіку та уточнено сутність поняття методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти, проаналізовано освітньо-професійні програми, навчальні плани, педагогічні стратегії, методики в контексті розвитку творчого потенціалу студентів; розроблено діагностувальний інструментарій: критерії (спонукально-аксіологічний, знаннево-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний), показники та рівні сформованості (креативний, адаптивний, репродуктивний) кожного із структурних компонентів досліджуваного феномену; виокремлено етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; теоретично обґрунтовано й розроблено організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

У третьому розділі висвітлено організацію формувального експерименту для перевірки ефективності вище зазначених організаційно-педагогічних умов,

оцінено результативність їхнього впровадження, проаналізовано й підведено підсумки експериментальної роботи.

Варто зазначити, що концептуальні положення роботи логічно вмотивовані, структуровані, мають змістовне наукове обґрунтування.

8. Дотримання академічної доброчесності

Подані в дисертації М.С. Зайвої положення, ідеї та висновки є самостійним та оригінальними. Аналіз робіт дає підстави констатувати, що дисертанткою дотримано вимог академічної доброчесності, оскільки академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації в дисертації та наукових публікаціях відсутні.

9. Дискусійні положення та зауваження

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, висловимо деякі зауваження і побажання:

1) у параграфі 2.2 переконливість результатів дослідження бажано було б посилити, доповнюючи фрагменти з кількісним аналізом відповідей респондентів та описом діагностичних процедур якісним аналізом з прикладами отриманих якісних характеристик студентів, оскільки в діагностиці рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва використано такі методи як анкетування та опитування;

2) недостатньо конкретизовано в діагностувальному інструментарії методика вимірювання рефлексивних вмінь майбутнього вчителя музичного мистецтва стосовно його методичної підготовки;

3) у параграфі 2.3. в описі 2 та 3 організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки запропоновано велику кількість цифрових технологій та цифрових інструментів, зокрема з використанням штучного інтелекту, проте у параграфі 3.1 у ході висвітлення формувального експерименту розкрито застосування не всіх зазначених технологій та інструментів;

4) попри великий обсяг опрацьованої літератури частину праць із списку використаних джерел оформлено з порушеннями вимог ДСТУ 8302:2015;

Зазначені зауваження і побажання істотно не впливають на загальний позитивний висновок щодо оцінки дисертаційної роботи М.С. Зайвої, вони спонукають дисертантку до аргументування своєї позиції, уточнення окремих положень та дискусії довкола інших.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації

Попри зазначені дискусійні положення та зауваження, маємо визнати, що дисертація Марії Сергіївни Зайвої виконана на належному теоретичному та

методологічному рівнях, робота містить актуальні та перспективні ідеї щодо удосконалення методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті розвитку його творчого потенціалу, новизна і практичне значення яких не викликає сумніву. Таким чином, дисертація М.С. Зайвої «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки, є завершеним самостійним, актуальним науковим дослідженням і відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти й науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 №261 (зі змінами).

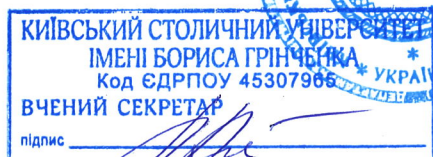
Беручи до уваги вище зазначене, вважаємо доцільним рекомендувати дисертацію «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки» до публічного захисту для присудження Зайвій Марії Сергіївні наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 (Освітні, педагогічні науки) у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач НМЦ досліджень,
наукових проєктів та програм,
доцент кафедри музикознавства
та музичної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

 Лариса БОНДАРЕНКО

Підпис Л. А. Бондаренко
засвідчує

Л. А. Бондаренко